

УДК 658.14

АНАЛІТИЧНІ ПОКАЗНИКИ СТАНУ ТА ОЦІНКИ ПРОЦЕСІВ КАПІТАЛІЗАЦІЇ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Нужна О.А.
Піріг С.Ю.

В статті розглянуті актуальні проблеми, які стосуються сутності та нормативно-правового регулювання процесів капіталізації в Україні. Розглянуто показники оцінки рівня капіталізації. Проведено порівняльну характеристику показників оцінки капіталу економіки України в цілому і сільського господарства зокрема. Проаналізовано структуру інвестицій в основний капітал і відтворювальну структуру інвестицій в основний капітал за основними напрямками в сільському господарстві. Запропоновано підходи щодо державного регулювання процесів капіталізації і підвищення рівня капіталізації вітчизняних підприємств
Ключові слова: капітал, капіталізація, коефіцієнт капіталізації, капіталізація підприємств, рівень капіталізації, інвестиції в основний капітал

ВСТУП

Одним із атрибутів діяльності підприємства є капітал. Від розміру і структури сформованого капіталу значною мірою залежить ефективність виробничої діяльності підприємства, рівень ліквідності його активів і, відповідно, платоспроможність підприємства, можливості розширення і оновлення виробництва, а також позиція підприємства на ринку.

Тому актуальними є дослідження, спрямовані на визначення сутності та шляхів капіталізації, а також забезпечення аналітичних показників для оцінки стану та рівня капіталізації підприємств.

Законом України від 11 грудня 2003 р. № 1378 «Про оцінку земель» встановлено, що «капіталізація - визначення вартості об'єкта оцінки на підставі чистого операційного або рентного доходу бід його використання» [3].

Професор Н.Ю. Брюховецька зазначає, що термін «капіталізація» використовується для характеристики досить різних явищ та може характеризувати:

- збільшення власного капіталу за рахунок власних нагромаджень, позик банків, позик на фінансових ринках, бюджетного фінансування та ін.;
- спосіб розподілу й використання прибутку, що має на меті розвиток підприємства;
- обліковий метод визнання витрат в якості активів;
- вартість чистих активів організації або суму акціонерного капіталу;
- метод визначення вартості майна по його прибутковості;
- перетворення доданої вартості в капітал [2].

У різних сферах економіки застосовуються різні показники оцінки капіталізації.

Найбільш відпрацьованим є показник капіталізації, який використовується:

- в банківській системі (достатність капіталу для здійснення активних операцій; для оцінки використовуються показники рівня сплаченого статутного капіталу та регулятивного капіталу);
- в корпоративному секторі (показник поточної ринкової вартості цінних паперів емітента).

Зокрема, рівень капіталізації прибутку оцінюється за допомогою коефіцієнта капіталізації (*capitalization ratio*), який розраховується за формулою (1):

$$K_{\text{п}} = \frac{D_{\text{п}}}{D}, \quad (1)$$

де $K_{\text{п}}$ - коефіцієнт капіталізації прибутку (отриманого в будь-якій формі);

$D_{\text{п}}$ - сума отриманого прибутку, спрямована на його капіталізацію;

D - загальна сума отриманого прибутку (у будь-якій формі) [1].

Для інших підприємств поняття капіталізації не визначено. Зазначимо, що у чинному законодавстві України взагалі немає визначення терміну «капіталізація підприємств». Відсутня методика розрахунку цього показника і, відповідно, не здійснюється моніторинг і аналіз капіталізації підприємств, а також вплив інвестицій, залучених підприємствами, на рівень їх капіталізації.

Тому варто спрямувати зусилля вчених на розробку методики визначення капіталізації підприємств та її аналітичного забезпечення. Публікація мала на меті аналіз показників оцінки капіталу економіки України в цілому і сільського господарства зокрема, а також аналіз інвестицій в основний капітал за видами

економічної діяльності і відтворювальної структури інвестицій в основний капітал в сільському господарстві.

2 АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ КАПІТАЛУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В ЦІЛОМУ І СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЗОКРЕМА

Порівняємо показники оцінки капіталу економіки України в цілому і сільського господарства зокрема (таблиця 1). За даними таблиці 1, вартість основних засобів загалом по Україні збільшується (у 2006 р. порівняно з 2001 р. на 71,4%), в той час у сільському господарстві спостерігається протилежна тенденція. Вартість основних засобів у сільському господарстві постійно зменшується протягом досліджуваного періоду і в 2006 р. становить лише 80,3% від рівня 2001 р.

Вартість введених в дію нових основних засобів загалом по Україні також має стійку динаміку до збільшення і в 2006 р. практично в 2,5 рази перевищила показник 2001 р.

У сільському господарстві також спостерігається зростання вартості введених в дію нових основних засобів: у 2006 р. порівняно з 2001 р. вартість введених в дію нових основних засобів в сільському господарстві збільшилась на 22,3%. Однак у 2002 р. і 2006 р. порівняно попереднім роком зазначений показник зменшується. Також варто зазначити, що приріст вартості введених в дію нових основних засобів в сільському господарстві відбувається значно нижчими темпами порівняно із ситуацією в цілому по Україні.

Таблиця 1 Показники оцінки капіталу підприємств України

| № | Показник, млн. грн. | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2006 р. до 2001 р., % |
|-----|--|--------|--------|---------|---------|---------|---------|-----------------------|
| 1 | Основні засоби, всього | 915477 | 964814 | 1026163 | 1141069 | 1276201 | 1568890 | 171,4 |
| 1.1 | В тому числі: в сільському господарстві | 92510 | 85314 | 76995 | 74362 | 74880 | 74274 | 80,3 |
| 2 | Введення в дію нових основних засобів, всього | 33255 | 35025 | 44165 | 61468 | 70497 | 82333 | 247,6 |
| 2.1 | В тому числі: в сільському господарстві | 4077 | 3647 | 3741 | 4906 | 6471 | 4986 | 122,3 |
| 3 | Капітальні вкладення (інвестиції в основний капітал), всього | 32573 | 46563 | 59899 | 89314 | 111174 | 148972 | у 4,57 рази |
| 3.1 | В тому числі: в сільському господарстві | 1552 | 1854 | 2054 | 3278 | 4905 | 7190 | у 4,63 рази |

* розраховано за даними Державного комітету статистики України [4]

Аналіз капітальних вкладень (інвестицій) в основний капітал у 2001-2007 рр. дозволив зробити висновок, що і в цілому по Україні і в сільському господарстві зокрема відбувається стійке зростання зазначеного показника.

Так, порівняно з 2001 р. обсяг інвестицій в основний капітал в Україні збільшився у 2006 р. в 4,57 рази, а у 2007 р. – у 6,84 рази. В той же час, порівняно з 2001 р. обсяг інвестицій в основний капітал сільськогосподарських підприємств в Україні збільшився у 2006 р. в 4,63 рази, а у 2007 р. – у 6,02 рази.

Таким чином, навіть незважаючи на зростання інвестицій у формування капіталу сільського господарства, капітал аграрних підприємств (їх основні засоби) має негативну і стійку тенденцію до зменшення.

2 АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙ В ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ ЗА ВИДАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І ВІДТВОРЮВАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ІНВЕСТИЦІЙ В ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Структура інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності у 2007 р. подана на рис. 1.

Аналіз структури інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності показав, що у 2007 р. порівняно з 2001 р. сталися незначні зміни:

- збільшилась питома вага інвестицій у будівництво (з 3,4% у 2001 р. до 4,8% у 2007 р.); торгівлю, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку (з 3,9% у 2001 р. до 9,4% у 2007 р.); операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям (з 14,0% у 2001 р. до 20,9% у 2007 р.);

- зменшилась питома вага інвестицій у промисловість (з 41,9% у 2001 р. до 34,1% у 2007 р.); у діяльність транспорту і зв'язку (з 22,9% у 2001 р. до 16,8% у 2007 р.);

- практично не змінилась питома вага інвестицій у сільське господарство, мисливство і лісове господарство у структурі інвестицій в основний капітал (5,0% у 2001 р. і 5,1% у 2007 р.).

За даними Державного комітету статистики України, відтворювальна структура інвестицій в основний капітал за основними напрямками в сільському господарстві така:

Рисунок 1 Структура інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності у 2007 р., %

* Дані Державного комітету статистики України [4]

- 73,0% інвестицій в основний капітал в сільському господарстві спрямовані на технічне переоснащення і реконструкцію діючих підприємств, будівель і споруд;
- 24,9% - на нове будівництво (включаючи розширення діючих підприємств, будівель і споруд);
- 2,1% - на підтримання діючих потужностей.

Таким чином, у сільському господарстві, зважаючи на стан його основних засобів і відсутність коштів на їх оновлення, практично три чверті інвестицій в основний капітал спрямовуються на технічне переоснащення і реконструкцію діючих підприємств, будівель і споруд, і лише четверта частина – на нове будівництво.

ВИСНОВКИ

Аналіз показав, що капітал аграрних підприємств (вартість їх основних засобів) має негативну динаміку до зменшення, незважаючи на те, що інвестиції в його формування постійно зростають. В результаті поновлення основних засобів значно відстає від потреби.

На даному етапі недостатньо дослідженими є методика визначення капіталізації підприємств та її аналітичне забезпечення. Вважаємо, що важливим заходом мав би стати моніторинг капіталізації підприємств у розрізі галузей, форм власності та регіонів. Крім того, на рівні держави слід розробити заходи щодо підвищення рівня капіталізації вітчизняних підприємств.

Крім того, процеси капіталізації, які сьогодні в Україні здійснюються стихійно, без належного правового регулювання, слід узгодити з пріоритетами і конкретними заходами, що визначені основними засадами сучасної політики України на державному рівні.

На нашу думку, визначення у чинному законодавстві України поняття «капіталізація підприємств» і методології її розрахунку уможливить відслідковування рівня капіталізації підприємств і здійснення заходів щодо підвищення рівня цього показника.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 1998. – 480 с. – (Серия «Библиотека финансового менеджера»; вып. 1).
2. Брюховецька Н.Ю. Підходи до визначення капіталізації підприємств / Н.Ю. Брюховецька // Наукові праці ДонНТУ. – Серія «Економічна». – Випуск 31-1. – 2007. – С. 224-229.
3. Про оцінку земель. Закон України від 11 грудня 2003 р. №1378.
4. Статистичний щорічник України за 2007 рік / За ред. О.Г. Осауленка – К.: ДКСУ, 2008. – 572 с.

Нужна Оксана Анатоліївна, к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту Луцького національного технічного університету, докторант (науковий консультант доктор економічних наук, професор, академік УААН Малік М.Й.), тел. 0955073852, e-mail: osa_68@mail.ru

Пиріг С.Ю., ст. викладач кафедри обліку і аудиту Луцького національного технічного університету